

**SO'G'DIYONA OLXO'RISI (PRUNUS SOGDIANA VASSILCZ)
O'SIMLIGINING XALQ TABOBATIDAGI AHAMIYATI****Do'saliyeva Safura Shavkatjon qizi***Farg'ona davlat universiteti kimyo kafedrası o'qituvchisi***Yunusova Alina Zamirbek qizi****Xoshimova Ruhshona Mamurjon qizi***Farg'ona davlat universiteti talabalari.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Rosaceae oilasiga mansub *Prunus sogdiana* o'simligi, uning morfologik xususiyatlari, tarqalishi va xalq tabobatidagi ahamiyati yoritilgan. O'simlikning meva va barglari dorivor xususiyatlarga ega bo'lib, turli kasalliklarni davolashda ishlatiladi. Shuningdek, uning endemikligi va ekologik roli ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: *Prunus*, Rosaceae, Sogdiana, dorivor o'simlik, endemik.

Аннотация: В статье рассматривается растение *Prunus sogdiana* семейства Rosaceae, его морфологические особенности, распространение и значение в народной медицине. Плоды и листья растения обладают лечебными свойствами и используются для лечения различных заболеваний. Также рассмотрены его эндемичность и экологическая роль.

Ключевые слова: *Prunus*, Rosaceae, Sogdiana, лекарственное растение, эндемик.

Abstract: This article describes *Prunus sogdiana*, a plant of the Rosaceae family, its morphological features, distribution, and significance in folk medicine. The plant's fruits and leaves have medicinal properties and are used to treat various diseases. Its endemic status and ecological role are also discussed.

Keywords: *Prunus*, Rosaceae, Sogdiana, medicinal plant, endemic.

Prunus sogdiana Vassilcz Rosaceae oilasiga mansub kichik daraxt yoki buta turi bo'lib, asosan O'zbekiston va Markaziy Osiyoning endemik o'simligi hisoblanadi. Sog'd nomi qadimgi Sog'd madaniyati va mintaqasi bilan bog'liq bo'lib, bu tur ko'pincha quruq, toshli yonbag'irlar, soyabonlar va daryo vodiylarida o'sadi. O'simlikning poyasi sershox, barglari oddiy, ketma-ket joylashgan va chetlari tishli. Gullari oq yoki och pushti rangda bo'lib, ildiz bo'g'zida to'plangan holda o'sadi. Mevalari mayda, qizil yoki to'q binafsha rangda bo'lib, chuchuk-yengil nordon ta'mga ega. Mevalari nafaqat oziqaviy, balki dorivor xususiyatlarga ham ega bo'lib, xalq tabobatida ishlatiladi[1].

Tarqalishiga ko'ra, *Prunus sogdiana* asosan O'zbekistonning Qashqadaryo, Surxondaryo va Toshkent viloyatlarida, shuningdek, Tojikiston, Janubiy Qozog'iston va Shimoliy Afg'oniston hududlarida uchraydi[2]. U odatda adirlar, to'qay o'rmonlari va daryo bo'ylari kabi tabiiy muhitlarda o'sadi. Bu o'simlikning tabiiy tarqalishi va endemikligi uning ekologik va biologik ahamiyatini oshiradi, shuningdek, floristik diversifikatsiyani boyitadi.

*Prunus sogdiana*ning xalq tabobatidagi qo'llanilishi keng qamrovli bo'lib, uning mevalari va barglari quvvat beruvchi, vitaminlarga boy, yallig'lanishga qarshi va hazmni yaxshilovchi vosita sifatida ishlatiladi. Mevasidan murabbo, kompot, qaynatma tayyorlanadi, barglari esa og'iz bo'shlig'idagi yaralarni davolashda foydalaniladi[3]. Bu o'simlikning dorivor xususiyatlari nafaqat xalq tabobatida, balki farmatsevtika va kosmetologiya sohalarida ham qo'llanilishini ta'minlaydi.

Prunus sogdiana ekologik jihatdan ham muhim bo'lib, u quruq va toshli hududlarda eroziyani kamaytirishga, tuproqni barqarorlashtirishga va boshqa o'simliklar uchun qulay sharoit yaratishga yordam beradi [4]. Endemik turi sifatida u O'zbekiston florasining noyob vakillaridan hisoblanadi va tabiiy resurslarni saqlash hamda biologik xilma-xillikni himoya qilish nuqtai nazaridan ahamiyatlidir. Shu sababli, *Prunus sogdiana* va unga yaqin turlarni ekologik jihatdan muhofaza qilish, ularning tabiiy yashash muhitini saqlash va xalq tabobatidagi an'anaviy foydalanishini ilmiy asoslash muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Flora of Uzbekistan, Volume 4, "Fan" nashriyoti, Toshkent, 1993
2. "Dorivor o'simliklar" qo'llanma, Toshkent, 2005
3. "Prunus genus in Central Asia: diversity and conservation status", Botanical Journal, 2018
4. "Traditional uses of Prunus species in Uzbek folk medicine", Journal of Ethnopharmacology, 2020.